

Araştırma Makalesi / Research Article

Uluslararası Standartlar (AAOIFI ve IFSB) Çerçevesinde Kurumsal Yönetim

Çiğdem BAL¹ Muharrem UMUT²

<u>Gönderim Tarihi</u>	<u>Kabul Tarihi</u>
<u>01.12.2022</u>	<u>24.02.2023</u>

Önerilen Atıf / Suggested Citation: Bal, Ç. & Umut, M. (2023). Uluslararası Standartlar (AAOIFI ve IFSB) Çerçevesinde Kurumsal Yönetim. Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 10(2), 84-99.

Öz

İslami bakımdan kurumsal yönetim faaliyetleri, İslam hukuku ve hükümlerinin yönetim süreçlerinde uygulanmasını esas almaktadır. Bu yönetim sistemi içerisinde, İslam hukukuna uygun olarak kurumsal faaliyetlerin yürütülmesini sağlayan danışma kurulları mevcuttur. Danışma kurulları, İslami esaslara dair hizmet verildiğinin gözetimini yapan ve güvence mekanizması işlevi gören kuruldur. Merkezi danışma kurulları ise fihki konularda uyuşmazlıkların çözümünü yapmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, kurumsal yönetim esaslarının belirlenmesi ve fihki olarak uygun bir yönetim sisteminin öneminin artması sebebiyle AAOIFI ve IFSB standartları geliştirilmiştir. Çalışmanın amacı, AAOIFI ve IFSB standartları çerçevesinde yürütülen kurumsal yönetim faaliyetlerini incelemek ve karşılaştırma yapmaktır. Ayrıca, İslam hukukuna uygun olarak gerçekleştirilen kurumsal yönetim faaliyetlerinin referans ülkeler bazında incelemesi yapılarak Türkiye için öneriler sunmak amaçlanmıştır. Bu çalışma, İslami kurumsal yönetim ile ilgili mevcut literatür ve araştırma eksikliğine katkıda bulunmaktadır. Araştırma bir derleme çalışması olup herhangi bir yöntem kullanılmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İslami yönetim, Şer'i yönetim, Standartlar, Kurumsal yönetim

Jel Kodlar: G29

Corporate Governance within the Framework of International Standards (AAOIFI and IFSB)

Abstract

From an Islamic point of view, corporate governance activities are based on the application of Islamic law and its provisions in management processes. Within this management system, there are advisory boards that ensure the execution of corporate activities in accordance with Islamic law. Advisory boards are the boards that supervise the provision of services on Islamic principles and serve as a guarantee mechanism. The central advisory boards, on the other hand, resolve disputes on fiqh issues. In accordance with this information, AAOIFI and IFSB standards have been developed due to the determination of corporate governance principles and the increasing importance of a management system that is appropriate in jurisprudence. The aim of the study is to examine and compare the corporate governance activities carried out within the framework of AAOIFI and IFSB standards. In addition, it is aimed to provide recommendations for Turkey by conducting a review of corporate governance activities carried out in accordance with Islamic law on the basis of reference countries. This study contributes to the current lack of literature and research on Islamic corporate governance. The research is a review study and no method was used.

Key Words: Islamic governance, Sharia governance, Standards, Corporate governance

Jel Cods: G29

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sigortacılık Bölümü, E-posta: cigdem.bal@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5926-739X>

² Doç.Dr, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sigortacılık Bölümü, E-Posta: muharrem.umut@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9213-1440>

1.Giriş

İslami açıdan kurumsal yönetim, yapılan her türlü işlemlerin İslam hukukuna dayandırılması esasına dayanmaktadır. İslami Finansal Hizmetler Kuruluna (IFSB) göre kurumsal yönetim, dürüstlüğü, adaleti, tutarlılığı sağlamaya yönelik olmalıdır. Ayrıca, kurumsal yönetim faaliyetlerinin sadece salt akılla yürütülmemesi gerektiği inancı vardır. İslami hükümlere ve hedeflere uygun hareket etmeyi de amaç olarak belirlemek gerekmektedir. İyi yönetilmek istenen bir kurumsal yönetim de, bütün paydaşların hakları ve menfaatleri korunmak istenmektedir. Ayrıca, gerçekleşme olasılığı olan riskleri ortadan kaldırmak kurumsal yönetim açısından son derece önemlidir. İslami açıdan kurumsal yönetim içerisindeki risk ise, fihki ilke ve esaslara uymamaktan dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu risk şer'i risk olarak ifade edilmektedir.

İslami hassasiyetlerin artması, kurumsal faaliyetlerde İslam hukuku esaslarının öneminin yaygınlaşması, Türkçe açılımı "İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu" olan AAOIFI ve "İslami Finansal Hizmetler Kurulu" olan IFSB gibi uluslararası standartların gelişmesini sağlamıştır. Bu standartlar çerçevesinde kurumsal yönetim faaliyetleri ve organizasyon yapısı açıklanmıştır. AAOIFI, kurumsal yönetimin İslam hukukuna göre işleyişini standartlar çerçevesinde yayınlamak için kurulmuştur. İslami finans kurumları için muhasebe, denetim, etik ilkeler ve yönetim gibi standartlar oluşturmak, yatırımcılar açısından güven temelli yatırımlar gerçekleştirmek AAOIFI'nin amaçları arasında yer almaktadır. Yayınladıkları 117 standart mevcuttur. Bu standartların birçoğu şer'i standart olmak üzere, muhasebe, denetim, yönetim ve etik standartları da içermektedir. IFSB'de 36 standart ve yol gösterici ilke bulunmaktadır. Şer'i yönetim meselelerini, yönetim ve idari süreçleri ele almaktadır. Birbirini tamamlayıcı nitelikte olan IFSB'de çeşitli standartlarla kurumsal yönetim faaliyetleri açıklanmıştır. Bunlar; IFSB-3, IFSB-6, IFSB-8 ve IFSB-10 olarak sınıflandırılmaktadır. Bu standartlar İslami finans kurumlarının kurumsal yapısına ilişkin yol gösterici niteliktedir.

Kurumsal yönetim faaliyetlerinin işleyişinde faaliyetlerin İslam hukukuna uygun yürütülmesini sağlayan danışma kurulları ise önemli bir role sahiptir. Danışma kurullarının görev tanımları uluslararası standartlar olan AAOIFI ve IFSB'de benzer ifadelerle açıklanmıştır. Buna göre, İslami finans kurumlarının gerçekleştirdikleri faaliyetlerin yönetimi ve gözetimine ilişkin iş ve işlemlerde bulunmaktadır. Ayrıca, danışma kurulları İslami finans konularında fetva verme yetkisine sahiptir.

Çalışmada; İslami kurumsal yönetimin tanımı ve özellikleri açıklanmış, yönetim yaklaşımları İslami açıdan değerlendirilmiştir. Ayrıca, Şer'i risk kavramı, şer'i danışma kurulları ve görevi, üyeleri, yetkileri, sorumlulukları incelenmiştir. İslami kurumsal yönetim standartları tanımlanarak, organizasyon yapıları açıklanmıştır. Bunların yanı sıra, bazı ülkelerdeki kurumsal yönetimin işleyişi değerlendirilmiştir. Organizasyon yapısı içerisinde yer alan, İslami danışma kurulları ve merkezi danışma kurullarının işlevleri tanımlanarak fonksiyonlarına yer verilmiştir. Özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinin İslam hukukuna uygun gerçekleştirdikleri yönetim faaliyetlerinin Türkiye'ye referans olabileceği hususunda önerilerde bulunulmuştur. ICP-7 standardı sigorta şirketlerinin kurumsal yönetim ile ilgili ilkelerine yer veren standart olması bakımından çalışmada açıklanarak organizasyon yapılarına değinilmiştir.

2. Literatür Araştırması

İslami ilkelere ve İslam hukukuna uygun bir kurumsal yönetim faaliyetinin gerçekleştirilmesi İslami Kurumsal Yönetim modelinde büyük önem taşımaktadır. Bu önemin artması standartların geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Standartlar çerçevesinde, referans ülkeler incelenerek ve Türkiye'ye bir İslam hukuku temelli şirket yönetim sistemi sunularak literatüre katkı sağlanmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle, uluslararası veri tabanlarında literatür araştırması yapılarak İslami kurumsal yönetim incelenmiştir. Yapılan incelemelerde, uluslararası standartlar çerçevesinde İslami kurumsal yönetime ilişkin az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Ayrıca, ICP-7 (Temel Sigortacılık İlkeleri) standardına ilişkin sigorta sektöründeki kurumsal yapının çalışmada yer alması IFSB ve AAOIFI standartları ile karşılaştırma olanağı sunmaktadır.

Yılmaz ve Şencal (2022), çalışmasında ulusal düzeyde inşa edilmiş merkezi danışma kurullarının ve kurumsal olarak faaliyette bulunan danışma kurullarının yapısını inceleyerek, ele aldığı ülkelerde ki kurumların temel özellikleri ortaya koymuştur. Çalışmada; Bangladeş, Malezya, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye ülkelerini incelemiştir. İslami kurumsal yönetimin önemli bir parçası olan danışma kurullarının merkezi olarak yapılandırılması sırasında Müslüman ülkelerin birbirleri ile olan ilişkilerinin belirleyici bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Güçlü ve Kılıç (2020), çalışmasında İslami finans alanında dünyada yaşanan gelişmeleri ve İslami finansa yön veren kuruluşları incelemiştir. Bu çalışmayla, AAOIFI ve IFSB standartlarına olan ihtiyacı ve önemi detaylandırmıştır.

Güney (2015), çalışmasında dünyadaki İslami finansal kurumlarda uygulanan çeşitli şer'i yönetim sistemlerini ve bu konuyla ilgili AAOIFI ve IFSB standartlarını ortaya koymuştur. Bulgulara göre çözüm önerileri sunmuştur.

Hamza (2013), çalışmasında şer'i uyum, şer'i denetim biçimi ve şer'i yönetimin etkinliği arasındaki bağlantıyı incelemiştir. Şer'i kural ve ilkelerin denetim modelinin İslami bankalardaki uygulaması açısından Malezya göz önünde bulundurularak şer'i yönetim ile ilgili literatüre katkı sağlanmak istenilmiştir.

Hasan (2009), çalışmasında ülkelerde uygulanan danışma kurulu sistemlerini merkezi otoritenin varlığı ve yetkisi bazında sınıflandırmıştır. Ülkelerin danışma kurulu sistemlerini beş farklı yaklaşımla açıklamıştır. Bunlar, Reaktif, Pasif, Minimalist, Proaktif ve Müdahaleci yaklaşımdır.

Çalışma, İslami açıdan kurumsal yönetim faaliyetlerinin, İslam hukuku ve esaslarına göre incelenmesi bakımından önemlidir. İslami hassasiyetlerin artması sebebiyle geliştirilen uluslararası standartlar çerçevesinde yönetimin işleyişi ele alınmıştır. Literatürden farklı olarak, AAOIFI, IFSB ve ICP-7 standartlarının yönetim yapılarına çalışmada yer verilerek incelenmiştir. Bu husus, standartlar arasındaki yönetim faaliyetlerinin işleyiş sürecini ortaya koymak bakımından önem arz etmektedir. Türkiye'deki İslami kurumsal yönetimin işleyişi incelenerek, uluslararası standartların seviyesine çıkarılması için öneriler de bulunulmuştur. Bu konuda sınırlı sayıda çalışmanın olması ve standartların karşılaştırılarak İslami yönetimin incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Tablo 2'de ülkeler arası İslami kurumsal yönetimin karşılaştırılması yapılarak çalışmanın çerçevesi oluşturulmuştur.

3. İslami Açıdan Kurumsal Yönetim

3.1. İslami Açıdan Kurumsal Yönetimin Tanımı ve Özellikleri

Kurumsal yönetim kavramının, herkes tarafından genel kabul görmüş ve tek bir tanımı bulunmamaktadır. Sektör farklılıklarına, işletme amaçlarına ve çeşitli sebeplere bağlı olarak geniş tanımları yer almaktadır. Buna bağlı olarak, literatürde kurumsal yönetim kavramı farklı şekilde tanımlanmıştır.

Kurumsal yönetim, “Bir işletmenin değer yaratma odaklı olması; iç paydaşlar, dış paydaşlar ve yönetim kurulu üyeleri arasındaki etkileşimini sürdürmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Huse, 2005, s. 42). Ayrıca kurumsal yönetim, “Kurumlardaki tüm katılımcılar için sorunsuz bir çalışma ortamı yaratmak için şeffaflık, hesap verebilirlik, güvenilirlik ve adalete dayalı kurallara göre oluşturulan bir yönetim sistemi” olarak da ifade edilmektedir (Sönmez ve Yıldırım, 2015, s.24).

Kurumsal yönetim, bir işletme içerisinde iyi organize edilmiş yukarıdan aşağıya bir iletişim sağlayan yönetimdir. İyi organize edilmiş bir kurumsal yönetim şirket başarısını ve buna bağlı olarak finansal piyasalardaki etkinliğini artırmaktadır. Kurumsal yönetim; çalışanlar arasında daha iyi ilişkileri ve etkileşimi, daha fazla hesap verilebilirlik ve şeffaflığı, daha iyi bir izleme politikasını sunmaktadır (Sönmez ve Yıldırım, 2015, s.21).

İslami kurumsal yönetim; tüm ticari faaliyetlerin İslami esaslara göre olmasını gerektiren inanç temelli bir yaklaşımı esas almaktadır. Fakat bu yaklaşım, ticari olarak kâr elde etme amacına aykırı değildir. IFSB'ye

göre kurumsal yönetimin amacı, dürüstlüğü, adaleti, iç tutarlılığı ve hesap verebilirliği sağlamak olan yönetimdir. İslami finansal kurumların temelde iki görevi bulunmaktadır. İslam hukukunun ilkelerine uygun olarak faaliyetlerin yürütülmesini sağlamak ve kurumsal yönetimde güvenilirliği, etkin ve sürdürülebilir büyümeyi garanti etmektir (Grais ve Pellegrini, 2006, s.2). İslam, bilginin kaynağı noktasında akılcı olmanın yanı sıra tevhid inancını ve vahyi de bir bilgi kaynağı olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla, İslami açıdan kurumsal yönetim anlayışında İslami hükümlere uygunluk ve bunların götürdüğü hedeflere göre hareket etmek esastır (Güney, 2015, s.47).

İslami kurumsal yönetime ilişkin yol gösterici ilkeleri içeren tek resmi yönerge olarak IFSB-3 standardı bulunmaktadır. IFSB-3, paydaş odaklı yönetim modelini temel alan İslami açıdan kurumsal yönetimin çerçevesini ortaya koymaktadır. Etik ilkeler ve İslam hukuku ilkelerine uygun hareket edilmesine yönelik olarak sahip olunması gerekenler yer almaktadır. İslami kurumsal yönetim, İslam hukukunun ve ticaret ahlakının temel ilkelerini esas aldığı için, “şer’i yönetim” olarak bilinen ek yönetim unsurlarını da içermektedir. Şer’i yönetim sistemi; İslami açıdan finansal kurumların, kurumsal yönetim çerçevelerine özgü bir yönetim sistemidir. İslam hukukuyla ilgili hususları denetleyen, şer’i kurul, iç ve dış şer’i denetim birimi ve iç şer’i uyum birimi gibi ek birimler de mevcuttur (Güney, 2015, s.47 ve 48).

3.2. İslami Kurumsal Yönetim Yaklaşımları

İslami kurumsal yönetim yaklaşımları; Tevhid ve Şura yaklaşımı ile İslami paydaş yaklaşımı olarak iki şekilde değerlendirilmektedir (Hasan, 2009, s.282).

3.2.1. Tevhid ve Şûra Yaklaşımı

Biraraya gelme ve istişare meclisi anlamına gelen “şûra” kelimesi, İslami literatürde yöneticilerin üzerinde ortaklaşa görüş bildirdikleri iş olarak tanımlanmaktadır. Şura yaklaşımında, kararların adil bir şekilde alınması temel esastır (Soysal, 2019, s.28 ve 29).

İslami kurumsal yönetimin temeli Tevhid inancına dayanmaktadır. Tevhid, İslam inancının temeli olup Allah’tan başka ilah olmadığına inanmaktır. Tevhid ve şûra yaklaşımının esas alındığı kurumsal yönetim modelinde karar almayla ilgili olarak iki temel yapı söz konusudur. Bunlardan birincisi fıkhi konularda karar verecek bir heyetin olması, ikincisi ise tüm paydaşların katıldığı ve yönetim kararlarının görüşüldüğü yapıdır. Heyet, fıkhi ilke ve kurallara uygun davranma hususunda çok önemli bir role sahiptir. Paydaşların ele alındığı yapıda ise, kararlar bütün paydaşların çıkarları gözetilerek alınmaktadır (Soysal, 2019, s.30).

3.2.2. İslami Paydaş Yaklaşımı

İslami paydaş yaklaşımında, kurumsal yönetim tüm paydaşlar için adalet ve eşitlik ilkesini gözeterek değer odaklı olmayı teşvik etmesi gerekmektedir. Sadece hissedar ve sermaye sahiplerini değil, bütün paydaşların çıkarlarını ve haklarını korumayı amaçlamaktadır. İslami paydaş yaklaşımı daha çok ahlaki değerlerle ilgilidir (Hasan, 2009, s.285).

4. Şer’i Risk Kavramı ve Yönetim Sistemi

İslami kurumsal yönetim sistemi, Şer’i yönetim sistemi olarak ifade edilmektedir. Şer’i yönetim sistemi, “İslami Finansal Kurumların, fetva verilmesi, bilgi paylaşımı ve iç şer’i uyum incelemesi konularında, etkili ve bağımsız bir şer’i uyum gözetimini sağlamak için gerçekleştirdikleri bir dizi kurumsal ve yönetsel düzenleme” olarak ifade edilmektedir (IFSB- 10, 2009, s.2).

İyi yönetilmek istenen bir kurumsal yönetim de, bütün paydaşların hakları ve menfaatleri korunmak istenmektedir. Ayrıca, muhtemel riskleri ortadan kaldırmak kurumsal yönetim açısından önemlidir. Bu bakımdan kurumsal yönetim ve bunun bir parçası olan şer’i yönetim, İslami alandaki en önemli konulardan biridir. Riskleri yönetebilmek için uygun bir kurumsal yönetim oluşturmak, kurumsal sıkıntılara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla, kurumsal yönetim, tüm kurumlar için önem teşkil etmektedir. Şer’i yönetimde amaç uygunluğunu sağlamaktır. Şer’i yönetim sistemi, İslami Finansal Kurumlara özel bir risk türü olan şer’i

uyumsuzluk riskini de ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu risk, İslam hukukunda “uyumsuzluk riski” olarak da ifade edilebilmektedir (Güney, 2015, s.46-48).

IFSB-4 şer’i uyumsuzluk riskini; “İFK’nın şer’i kurulu veya hukuk sistemindeki ilgili birimi tarafından belirlenen İslam hukuku hüküm ve ilkelerine uyma konusundaki başarısızlığından ortaya çıkan risk” şeklinde tanımlamıştır (IFSB-4 2007, 22). İslami Finansal Kurumlara (İFK), özel olan şer’i risk kavramı, literatürde yönetim riski, operasyonel risk veya yasal düzenleme riski olarak da ifade edilebilmektedir (Güney, 2015, s.48).

IFSB, “Risk Yönetimine İlişkin Yol Gösterici İlkeler” başlığı adı altında şer’i riskini bir operasyonel risk olarak tanımlamıştır. Bu riskin kapsamında, yetersiz veya başarısız yönetim, şer’i kurullara uymama, İslam hukukuna aykırı olarak yapılan her türlü iş ve işlemler dahil edilmektedir (IFSB-1, 2002, s.26).

5- Şer’i Danışma Kurulları

Yapılacak faaliyetlerin İslam hukukuna uygun bir şekilde yürütülmesini sağlayan danışma kurulları, kurumsal yönetim içerisinde en yetkili birimdir. Şer’i kurul, AAOIFI Yönetim Standartlarında ve IFSB-10’da benzer tanımlarla açıklanmıştır. AAOIFI’ye göre, “İslam hukukuna uygunluk amacıyla İFK’ların faaliyetlerini yönetme, gözetleme ve nezaret etme ile İslami bankacılık ve finans konularında fetva verme görevi kendisine verilmiş bağımsız bir organdır.” IFSB-10’a göre ise “İslam hukuku alanında uzmanlıklarını sunan ve kuruma özel danışmanlık görevi ifa eden İslam hukukçusu bir heyetten oluşan organdır”. IFSB ve AAOIFI standartları, bir şer’i kurul oluşturulmasını ve yönetim politikası çerçevesinde idareyle ve denetim heyetiyle birlikte çalışmasını öngörmektedir (Güney, 2015, s.55).

5.1. Şer’i Kurulun Görevi

Şer’i kurulun görevi, danışma ve denetleme olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. İslami kurumların faaliyetlerinde danışmanlıkta bulunma ve İslam hukukuna uygunluğu denetlemeyi içeren görevleri mevcuttur (Güney, 2015, s.55). Ayrıca şer’i kurulun İFK’nın bütün paydaşlarına karşı ahlaki sorumlulukları da bulunmaktadır. Yürütülen faaliyetlerin, etik temelli ve adil bir disiplin ile gerçekleştirilmesi, İslam hukukuna uyumlu olması, liyakat unsurlarına dikkat edilmesi gibi görevleri de yer almaktadır (Ayub, 2007, s.466).

5.2. Üyeleri, Yetki ve Sorumlulukları

AAOIFI ve IFSB standartlarına göre, İslami finansal kurumlar (İFK) düzeyinde en az üç üye gerekli görülmektedir. Fiili uygulamada İFK’lar genellikle şer’i kurula üç ila altı arasında üye tayin etmektedir. Şer’i kurulun, kurul üyesi olacak kimselerin İslam hukuku alanında, uzmanlaşmış kimseler olması gerektiği öne sürülmüştür. Eğer İslam hukuku alanında uzmanlaşmamış kişiler üye olarak atanacak ise, şer’i kurulun finans sektörünün faaliyetlerini ve mevzuat çerçevesini iyi bilmesi gerekmektedir (Güney, 2015, s.57).

Malezya’daki şer’i kurul üyeleri İslam hukuku alanında uzmanlaşmamış kişilerinde üye olma durumlarına sıcak bakmaktadır. Fakat bu kişilere oy hakkı verilmemesi ve sayılarının az olması gerektiği yaklaşımını savunmaktadırlar (Hasan, 2014, s.30). Malezya’daki mevzuata göre, İFK’ların şer’i kurul toplantılarını en az bir kez olmak üzere, her iki ayda bir yapması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra, yabancı şube olarak faaliyette bulunan finansal kurumların yılda iki kez toplanabileceği belirtilmiştir (SGF, 2010, s.9).

Tablo 1. İslami Danışma Kurumları Yönetim Organlarının Temel Görev ve Sorumlulukları

Yönetim Organı	Görev ve Sorumlulukları
Yönetim kurulu	- Genel strateji ve politikaları belirleyerek onaylamak - Kurumsal hedefleri amaçlamak - Üst yönetimin hesap verebilir olmasını sağlamak - Ortakların ve yatırım sahiplerinin haklarını gözetmek
Şer'i Denetim Kurulu	- Şer'i ilke ve kuralları belirlemek - Tüm ürünlerin Şer'i uygunluğunu açıklamak - Şer'i kurallara uyumluluk açısından güven sağlamak için gerekli denetimleri yapmak
İç Kontrol	- Riskleri belirlemek ve değerlendirmek - Problemleri algulamak ve düzeltmek
İç Denetim	Kurul tarafından belirlenen politikaların yönetim tarafından uygulanmasını sağlamak
Dış Denetim	- Bilgilerin nitelik ve nicelik olarak doğruluğunu sağlamak - Mali tabloların standartlara uygunluğunu sağlamak - Şer'i ilkeler çerçevesinde kar elde edilmesini sağlamak
Denetim Komitesi(Heyeti)	- Finansal raporlamayı denetlemek - İç ve dış denetçilerin gözetimini sağlamak
Atama Komitesi	- Yönetim kurulunun performansını değerlendirmek - Kurul üyelerini değiştirmek
Tazminat Komitesi	Üst yönetim ve kilit personelin tazminat politikalarını izlemek

Kaynak: (Şağbanşua, 2016, s.86).

6. Şer'i Yönetim Standartları ve İslami Kurumsal Yönetimin İşleyişi

6.1.AAOIFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) Standartları

AAOIFI, İslami finans kuruluşlar için yapılması uygun görülen, şer'i hükümler, muhasebe, denetim, etik değerler ve kurumsal yönetim alanında İslami kurallara uygun standartlar yayınlamak için kurulmuş bir kurumdur. AAOIFI, Türkçeye " İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu " şeklinde çevrilmiştir (Ağkan, 2018, s.240). AAOIFI tarafından yayınlanmış 59 şer'i standart, 33 muhasebe standardı, 8 denetim standardı, 14 yönetim standardı, 3 etik standardı olmak üzere toplam 117 standart mevcuttur (AAOIFI, 2022).

İslami kurumsal yönetimin esaslarına ilişkin olarak AAOIFI şer'i komitesi tarafından yayınlanan şer'i standartlar, İslami finans kuruluşlarının kullandığı yöntemlerin, fon toplama ve fon kullandırma araçlarının ve verilen diğer ürün ve hizmetlerin İslam hukukuna uygunluk şartlarının belirtilmesi ve kullanımında İslam

hukukuna aykırılık teşkil etmemesi için dikkat edilmesi gereken hususları belirtmek amacıyla yayınlanan ilgili standartlardır (Ağkan, 2018, s.241).

AAOIFI'nin amaçlarını şöyle sıralamak mümkündür (Çetin, 2020, s.80).

- Şer'i standartları hazırlayarak bu standartları yayımlamak, incelemek ve gerekli düzenlemeleri yapmak.
- İslami finans kuruluşları için muhasebe, denetim ve etik ilkeler ile ilgili standartlar oluşturmak.
- Üye ülkelerde eğitimler, konferanslar düzenlemek, süreli yayınlar ve araştırmalar yapmak.
- Yatırımcıların finansal tablolara olan güvenini sağlamak

6.1.1. AAOIFI Organizasyon Yapısı

1991 yılında kurulan AAOIFI'nin 1995 yılına kadar organizasyon yapısı şu şekilde olmuştur (AAOIFI, 2015, s.24).

1. *On yedi üyeden oluşan Denetleme Kurulu.*
2. *Yirmi bir üyeden oluşan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu.*
3. *Finansal Muhasebe Standartları Kurulu üyeleri arasından tayin edilen İcra Kurulu.*
4. *Dört fıkıhçıdan oluşan Fıkıh Komisyonu.*

Daha sonra organizasyon yapısında değişikliğe gidilerek; Genel Kurul, Mütevelli Heyeti (Denetleme Kurulu yerine), Finansal Muhasebe ve Denetleme Standartları Kurulu, İcra Kurulu, Fıkıh Komisyonu ve Genel Sekreterin başkanlığını yaptığı bir Genel Sekreterlik oluşturulmuştur. Ayrıca, AAOIFI'nin finansman fonu "Vakıf ve Teberru Fonu" aracılığıyla sağlanmaktadır. AAOIFI'ye üye olan her kurumun bir defaya mahsus olmak üzere üyelik bedeli ödeyerek bu fona katkıda bulunması istenmektedir. AAOIFI'nin faaliyetleri için gerekli olan finansman ihtiyacı bu vakfın gelirleri, yıllık üyelik ücretleri, hibeler, bağışlar, vasiyetler ve diğer finansman kaynakları ile sağlanmaktadır (AAOIFI, 2015, s.24).

Genel Sekreterlik; Bir genel sekreter ile teknik ve idarî bir birimden oluşmaktadır. Genel Kurul, Mütevelli Heyeti, Standartlar Komisyonu, Fıkıh Kurulu, İcra Kurulu ve alt komisyonların çalışmalarını organize etmek, günlük çalışmaları düzenlemek ve birimler arasında eş güdümü sağlamak gibi görevleri vardır (AAOIFI, 2015, s.27).

Genel Kurul; Kurucu, ortak, destekleyici ve gözlemci üyeler ile birlikte düzenleyici ve denetleyici üyelere oluşmaktadır (Ağkan, 2018, s.241). Gözlemci üyelerin Genel Kurul toplantılarına katılma hakkı bulunmakla birlikte oylamaya katılma hakları yoktur. Genel Kurul AAOIFI'de en yüksek yetkiye sahip organdır ve yılda en az bir kez toplanmaktadır (AAOIFI, 2015, s.28).

Mütevelli Heyeti; genel kurul tarafından her beş yılda bir seçilecek üyelere oluşmaktadır. Genel sekreterinde olduğu üye sayısı on dokuza kadar çıkabilmektedir. Yeni bir yönetim kurulu üyeleri atanana kadar görevlerini sürdürmektedirler. Mütevelli Heyeti, AAOIFI faaliyetlerinin gözetimini ve denetimini sağlamaktadır (Ağkan, 2018, s.241).

Mütevelli Heyeti yılda en az bir kez toplanmaktadır. Katılımcı üyelerin oy çokluğu ile alınan kararlar yayımlanmaktadır. Oyların eşit olması hâlinde Mütevelli Heyet Başkanının bulunduğu taraf tercih edilmektedir. Ancak Mütevelli Heyetinin ana sözleşmede bir değişiklik önerisi olursa bu önerinin üyelerin dörtte üçünün onayıyla alınması gerekli olmaktadır (AAOIFI, 2015, s.27).

Fıkıh Kurulu; Fıkıh Kurulu, mütevelli heyeti tarafından dört yıllığına atanan en fazla yirmi üyeden oluşmaktadır. Genel Sekreter dışında kurulda atamayla yer alan üyeler faizsiz finans kurumlarının ve merkez

bankalarının fıkıh/danışma kurullarını temsil eden fıkıh bilgileri arasından seçilmektedir (AAOIFI, 2015, s.29).

Muhasebe ve Denetim Standartları Komisyonu; AAOIFI tarafından yayınlanan Muhasebe standartlarını belirleyen kuruldur. İslami finans alanında faaliyette bulunan tüm kuruluşların bilgi, birikim ve tecrübelerinden yararlanılması hedeflenmektedir (Ağkan, 2018, s.241).

Standartlar Komisyonu, yılda en az iki kez toplanır ve katılımcı üyelerin oy çokluğu ile karar alır. Oyların eşit olması hâlinde komisyon başkanının bulunduğu taraf tercih edilmektedir (AAOIFI, 2015, s.30).

6.2. IFSB (Islamic Financial Services Board) Standartları

2022 itibarıyla, IFSB'nin 57 yargı bölgesinde faaliyet gösteren 81 düzenleyici ve denetleyici otorite, 10 uluslararası hükümetler arası kuruluş ve 96 piyasa oyuncusundan (finansal kurumlar, profesyonel firmalar, endüstri birlikleri ve borsalar) oluşmak üzere 187 üyesi bulunmaktadır. Ayrıca, IFSB'nin 36 standart ve yol gösterici ilkesi bulunmaktadır (IFSB, 2022).

IFSB (İslami Finansal Hizmetler Kurulu), şer'i yönetim meselelerini, yönetim, bilgilendirme ve idari denetim süreci konulu dört standardıyla önce dolaylı olarak ele almıştır. Ardından IFSB-10 ile doğrudan düzenlenmiştir. Bu belirtilen standartlar, birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. IFSB-3, IFSB-6 ve IFSB-8 ise sırasıyla İFK'lar, İslami Kolektif Yapılar (Islamic Collective Schemes) ve Tekâful şirketleri için kurumsal yönetim standartlarını ortaya koymaktadır. Bu yönergelerle, kurumsal yönetimin genel çerçevesi ortaya konulmuştur. IFSB, İFK'lardaki şer'i yönetim sistemini özel olarak IFSB-10'da ("İslami Finansal Servis Sunan Kurumlarda Şer'i Yönetim Sistemi Temel İlkeleri") ortaya koymuştur. Ayrıca, IFSB-10 yüksek standartlara sahip olup, dört temel yönetim unsuru üzerine odaklanmaktadır (Güney, 2015, s.51 ve 52):

a) Yetkinlik (Competence): Bir işin doğru ve tam olarak yapılabilmesi için gerekli bilgi birikimine sahip olmak yetkinlik olarak tanımlanmaktadır. Yetkinlik; İslami finans kuruluşları için gerekli görülen uygunluk esaslarına sahip olabilmektir.

b) Bağımsızlık (Independence): Şer'i yönetim faaliyet birimlerinin bağımsız ve tarafsız kararlar verebilecek uygun bir kapasiteye ulaştırılmasıdır. Bütün birimlere eksiksiz bilginin ulaştırılması esas alınmaktadır.

c) Gizlilik (Confidentiality): Şer'i kurul üyelerinin, gizli kalması gereken kurum ile ilgili bilgilerini üçüncü şahıslarla paylaşmamaları esasıdır.

d) Tutarlılık (Consistency): İslam hukukuna ve düzenleyici çerçeveye eksiksiz olarak uyulması; anlaşmazlıkların önlenmesi ve standardizasyonu sağlamak için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Şer'i yönetim aşamalarının her safhasında istikrarlı ve tutarlı olması amaçlanmaktadır.

IFSB-10 standardı şer'i yönetim sistemlerine ilişkin kılavuz ilkelerin yer aldığı standart olması sebebiyle kurumsal yönetime ilişkin prensipleri içermektedir. Buna bağlı olarak, şer'i yönetim sisteminin tanımı ve kapsamı, yol gösterici ilkeler (yetkinlik,bağımsızlık,gizlilik,tutarlılık), şer'i yönetim sistemine ilişkin genel yaklaşımlar, şer'i kurul için temel referans şartları, şer'i kurulun çalışma usulleri, şer'i kurul üyeleri için temel mesleki etik ve davranışlar, şer'i kurulu üyeleri için asgari yeterlilik şartları başlıkları standart çerçevesinde yer almaktadır (IFSB-10, 2022).

6.2.1. IFSB Organizasyon Yapısı

IFSB'nin organizasyon yapısı şu şekilde açıklanmaktadır (IFSB, 2022):

Genel Kurul: IFSB'nin tüm üyelerinin, yani Ortak Üyeler ve Gözlemci Üyelerin bulunduğu kuruldur.

Konsey: IFSB'nin üst düzey yürütme ve politika yapma organıdır.

Yürütme Komitesi: IFSB ile ilgili operasyonel ve idari konularda konseye tavsiye vermekten sorumlu organıdır. Konsey tarafından seçilen Komite Başkanı da dahil olmak üzere IFSB Konseyinin en az beş üyesinden oluşacak ve iki yıllık bir görev süresine sahip olacaktır.

Teknik Komite: Görev tanımı dahilinde (görev tanımı konsey tarafından belirlenir) teknik konularda Konseye tavsiye vermekten sorumlu komitedir. Konsey tarafından seçilmektedir ve en fazla otuz kişiden oluşmaktadır. Seçilen kişiler üç yıllık bir görev süresine sahip olmaktadır.

Çalışma Grubu: Standartların ve/veya kılavuzların hazırlanmasından sorumlu olmak üzere kurulmuş bir komitedir.

Görev Gücü: Geçici görevleri üstlenmekten sorumlu olmak üzere kurulmuş bir komitedir.

Arapça Düzenleme Komitesi: IFSB belgelerinin İngilizce'den Arapça'ya çevrilmesinden sorumlu olmak üzere kurulmuş bir komite.

Sekreterlik: IFSB'nin daimi idari organıdır. Konsey tarafından belirlenen şartlar ve koşullarla Konsey tarafından atanan tam zamanlı bir Genel Sekreter tarafından yönetilmektedir. Sekreterlik, Malezya, Kuala Lumpur'da bulunmaktadır.

6.3. Insurance Core Principles Standards-7 (ICP-7)

Sigorta sektöründe uluslararası mevcut standart, Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği (IAIS)' nin açıkladığı Temel Sigortacılık İlkeleri (Insurance Core Principles – ICP) dir. Uluslararası standartlara uyum sağlanması sigortacılık sektörünün adil ve güvenilir kurullarla çalıştığını göstermektedir. Ayrıca standartlara uyum, denetim süreçlerinin daha etkin ve güçlü olmasını sağlayacaktır (T.C. Hazine Müsteşarlığı, 2017, s.59).

ICP-7, kurumsal yönetime ilişkin ilkelerin yer aldığı standarttır. Etkili bir kurumsal yönetim çerçevesi, sigortacının esnek ve şeffaf olması aynı zamanda kendisini etkileyen gelişmelere duyarsız kalmaması ile mümkündür. Sigorta şirketi, şeffaf bir organizasyon yapısı oluşturarak stratejik amaç ve faaliyetlerini gerçekleştirmek istemektedir. Kurumsal yönetim organizasyonu içerisindeki Yönetim Kurulu ve Üst yönetim sigorta şirketinin stratejik hedeflerini desteklerken, yapısını ve taşıdığı riskleri de göz önüne almalıdır. Sigorta şirketinin, örgütlenme yapısı değişiklik göstermektedir. Anonim şirket, karşılıklı sigorta şirketleri(mütüel sigorta), kooperatifler ya da şube veya tüzel kişi olarak faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Bu örgütlenme yapısının çeşidine göre, kurumsal yönetim çerçevesinin hususlarının belirlenmesi önemlidir (IAIS, 2019).

Organizasyon içerisinde yer alan Yönetim Kurulu, yönetim ve gözetim rollerini üstlenmektedir. Yönetim Kurulu, sigorta şirketinin iyi tanımlanmış bir yönetişime sahip olmasını sağlamaktadır. Yönetimi sağlamak için Kurul'un, Kurul komitelerinin, üst yönetimin ve denetçilerin rol ve sorumluluklarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Rol ve sorumlulukların dağılımı, yerine getirilmesine ilişkin hususlar açıkça tanımlanmalıdır. Sigorta şirketinin örgütsel yapısı, Kurul ve Üst Yönetimin rollerini yeterli ve objektif bir şekilde yerine getirmesini sağlamalı ve etkin karar vermeyi kolaylaştırmalıdır. Üst yönetimin bilgi ve uzmanlığını sağlamak, kurumsal değerler ve kurum kültürü sağlamak da yönetim kurulunun görevidir. Kurul, sigorta şirketinin kurumsal yönetiminin çerçevesinin ve genel iş hedeflerinin düzgün bir şekilde uygulandığını denetlemek, organizasyon yapısı, faaliyetler, strateji ve diğer dış faktörlerdeki önemli değişikliklere ne ölçüde uyum sağladıklarının gözetimini yapmak için en az yılda bir kez toplanmaktadır. Bir sigorta şirketi, yeterli sayıda yönetim kurulu üye sayısına sahip olmalıdır. Üyeler, aktüeryal bilgiye sahip ve uzman kişilerden oluşmalıdır. İç yönetim ve bunların takip edilmesini, periyodik olarak yapılmasını sağlamalıdır. Özetle, Kurumsal yönetime ilişkin ilkelerin yayınladığı ICP-7 standardına göre kurulun görev ve yetkileri detaylı olarak şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Şirketin üst yönetimini seçmek ve ona talimat vermek
- Şirketin yönetim organizasyon şemasını oluşturmak
- Şirketin muhasebe ve mali denetim ilkelerini ortaya koymak
- Şirketin Müdürlerini ve yetkili temsilcilerini atamak gerektiğinde görevden almak

- Şirketin defter ve kayıtlarının tutulmasını sağlamak
- Kurumsal yönetim ilkelerinin hazırlanması, genel kurul toplantılarının düzenlenmesi ve genel kurul kararlarının yerine getirilmesi hususlarını gerçekleştirmek
- Ciddi borç durumlarını mahkemeye bildirmek

Yönetim kurulu başkanı ise, Kurul'un düzgün ve etkili bir şekilde işlemesi için liderlik sağlama konusunda çok önemli bir role sahiptir. Yönetim Kurulu Başkanının rolü genel olarak Yönetim Kurulunun gündemini belirleme, gündem maddelerinin tartışılması için yeterli zaman ayrılmasını sağlama gibi sorumlulukları kapsamalıdır.

Denetçi, Bireysel Yönetim Kurulu üyesidir. Denetim otoritesi, her bir Yönetim Kurulu üyesinin görevlerinin niteliğini, kapsamını ve üyenin ilgili rollerini, sorumluluklarını incelemektedir. Sigorta şirketinin finansal raporlarının sigorta şirketinin faaliyetlerine ve genel mali durumuna, uygulanabilirliğine ilişkin dengeli ve doğru bir değerlendirme sunmasını sağlamak için sigorta şirketinin sistemlerini ve kontrollerini denetlemekten sorumludur (IAIS, 2019).

7. Bazı Ülkelerdeki Kurumsal Yönetimin İşleyişi

Bu bölümde, İslami kurumsal yönetimde lider ülkeler olan Malezya, Endonezya ve Pakistan ülkeleri incelenecektir. Ayrıca, Türkiye'deki İslami kurumsal yönetim ele alınacaktır. Ülkelerden, Malezya, Endonezya ve Pakistan'ın incelenme nedeni İslam hukukuna uygun gerçekleştirdikleri yönetim faaliyetleri sebebiyle kurumsal yönetimde ileri düzeye sahip ülkeler olarak karşımıza çıkmalarıdır. Bu ülkeler, yönetim faaliyetlerini fihhi ilke ve standartlar çerçevesinde gerçekleştirdikleri için diğer ülkeler referans kabul etmektedir.

7.1. Malezya

İslami ilkelerin kurumsal yönetim içerisinde uygulanmasını ve düzenlenmesini esas alan öncü ülke Malezya'dır. Fihhi uyumsuzlukların çözülememesi, ilgili düzenleme ve standartlara uyum sağlanmaması durumunda para cezası uygulaması da yer almaktadır. Ayrıca, hapis cezasının bir yaptırım olarak görülmesi ülke olarak Malezya'ya özgü bir durumdur. Yine, fihhi uygunluk çerçevesinde yürütülen yönetim sistemine ilişkin düzenlemelerde risk yönetim fonksiyonuna yer veren tek ülkenin Malezya olduğu bilinmektedir (Yıldız, 2022, s.7 ve 8).

Malezya, 1983 yılında İslami Bankacılık Kanunu'nun (IBA) ve 1989 yılında Bankacılık ve Finans Kurumları Kanunu'nu (BAFIA) ortaya çıkarmıştır. Bankacılık ve Finans Kurumları Kanunu, 1993 yılında yapılan düzenleme ile geleneksel bankalara İslami finans alanında faaliyette bulunmasına izin vermesi bakımından önem teşkil etmektedir. 1997 yılında ilk merkezi danışma kurulu oluşturulmuştur. 2009 yılında yayımlanan Merkez Bankası Kanununda ise Merkez Bankası (BNM) bünyesinde Merkezi Danışma Kurulu (SAC) kurulmuştur. Bu merkezi danışma kurulu, İslami finans sektöründe ortaya çıkan Şer'i konularda Merkez Bankasına (BNM) ve İslami finans kurumlarına danışmanlık ve tüm finansal uyumsuzluklar hakkında İslam hukukuna uygun kararlar vermekle görevlendirilmiştir. SAC'ın kararları İslami finans kurumları ve mahkemeler için bağlayıcılık teşvil etmektedir. İslami finans kurumlarının tüm iş ve işlemlerinde İslam hukuku kurallarına uygun davranmaları zorunludur. Ayrıca, İFK bazlı danışma kurulunun (Shari'ah committee-SC) kurulması ilgili kanunda belirtilmektedir ve Şer'i Yönetim (Shari'ah Governance) dokümanı da yayımlamıştır. Bu dökümanda kurum bazlı danışma kurullarının görev ve sorumlulukları belirtilmiştir. Merkezi danışma kurulunun üyeleri, devlet başkanı tarafından atanmaktadır. Üye sayısı net olarak belirtilmemiştir. Fakat güncel durumda 8 üyesi bulunmaktadır Üyelerin görev süreleri hakkında bir kural yoktur (Yılmaz ve Şencal, 2022, s.54).

İFK'lar danışma kurullarının görev tanımları ve iş akışlarını oluşturmaktadır. Danışma kurullarının görevi, kurumun faaliyet ve operasyonlarının İslam hukukuna uygun olmasını sağlamaktır. Danışma kurulları karar alırken bağımsız ve tarafsız davranmaları gerekmektedir. İFK danışma kurulu ayda en az iki defa toplanmak zorundadır ve en az beş üyeden oluşmaktadır. Üyeler toplantıların %75'ine katılmakla sorumludur. Üyelerin atamaları yönetim kurulu tarafından yapılmakta ve merkez bankası onayı ile gerçekleştirilmektedir. Danışma

kurulunun üyeleri Müslüman bireylerden oluşmaktadır. Malezya’da güçlü bir merkezi sistem bulunmaktadır. Merkezi danışma kurulunun kararları bağlayıcıdır. Kararlara uyulmaması durumunda cezai yaptırım söz konusudur (Yılmaz ve Şencal, 2022, s.55).

Malezya’da, Malezya Merkez Bankası bünyesinde Fetva Danışma Kurulu da yer almaktadır. Bu kurul faaliyetlerin İslam hukukuna uygunluğunu değerlendirmektedir. İslami Finansal Hizmetler Kanunu çerçevesinde faaliyet gösteren Fetva Danışma Kurulu, standartlar oluşturma, gözlem ve denetim faaliyetleri yapmakla yükümlüdür (TKBB, 2021, s.14).

7.2. Endonezya

Endonezya’da İslam hukukuna uygunluğu esas alan Ulusal Fetva Heyeti (DSN) adında düzenleyici bir kurum yer almaktadır. Ülkedeki İslami bankalar, Endonezya İslami Bankalar Birliği (ASBISINDO)’nin denetimi altında faaliyetlerine devam etmektedir (TKBB, 2021, s.15).

Endonezya’da İslami finansın İslam hukuku bakımından en üstünde Endonezya Ulema Konseyi (MUI) yer almaktadır. Ulema konseyi, Endonezya’da bulunan Müslüman sivil toplum kurumlarının temsilcilerinden oluşmaktadır. Endonezya’nın en yetkili dini otoritesi olmasının yanı sıra kararları bağlayıcıdır. Ulema konseyi tarafından merkezi danışma kurulu (DSN) oluşturulmuştur. İslami finans kurumlarının buldukları organizasyonlarının içinde bir danışma kurulu kurmaları mecburidir. Merkezi danışma kurulunun temel görevi İslami finans ile ilgili uyuşmazlıkları çözmek, fetvalar yayımlamak ve bu fetvalara uyumun olup olmadığını denetlemektir. Danışma kuruluna atanacak üyeler, Ulema konseyinin tavsiyesi ve merkez bankasının onayının sonrasında genel kurul tarafından atanmaktadır. Yönetim kurulu kurum içindeki bilgi akışını doğru ve düzenli bir şekilde aktarmakla görevlidir. Ayrıca, banka faaliyetlerini ve işlemlerini belirli aralıklarla inceleyerek İslam hukukuna ve Merkezi danışma kurulu fetvalarına uygunluğunu kontrol etmektedir. Endonezya, merkezi danışma kurulu sistemini bağımsız ve güçlü bir şekilde oluşturmuştur. Merkezi danışma kurulu finansal otoritelere bağlı olarak faaliyet göstermemektedir (Yılmaz ve Şencal, 2022, s.56 ve 57).

7.3. Pakistan

Pakistan’da 2018 yılında, *Şer’i Yönetim Düzenlemesi* ve *Şer’i Uyumluluk Sertifikası* yönergeleri yayınlanmıştır. Bu yönergeler; kapsamlı tarama, iç ve dış denetim ile ilgili bilgileri içermektedir. İslami prensiplere uyumlu olarak faaliyet gösteren kurumların operasyonlarını yürütmeden önce Pakistan Menkul Kıymetler Komisyonu (SECP)’nden onay alması gerekliliği bu yönergelerde ifade edilmektedir. Düzenleyici bir kurum olarak Pakistan Merkez Bankası kurulmuştur ve Pakistan Merkez Bankası bünyesinde Şer’i Danışma Komitesi yer almaktadır. Bu komitenin üyeleri, İslam alimlerinden ve sektör uzmanlarından oluşmaktadır. İslami bankacılık alanında AAOIFI Şer’i Standartları kullanılmaktadır (TKBB 2021, s.16). Pakistan, İslami finans kurumları bünyesinde ürün geliştirme fonksiyonunun kurulmasını zorunlu kılan tek ülkedir (Soysal, 2019, s.176).

Şer’i komite, en az 5 üyeden oluşmaktadır. Komitede yer alan tüm üyelerin başlangıç görev süresi 2 yıl olarak tayin edilmiştir ve tüm üyeler yeniden atanabilmektedir. Komite başkan ve üyeleri, yerine yeni üyeler atanana kadar görevde kalmaktadır (Soysal, 2019, s.158).

7.4. Türkiye

Danışma komitelerine ilişkin esaslar, 2021 yılında *“Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge”* başlığı adı altında yayınlanmıştır. Bu esaslarda, şirket veya kuruluş danışma komitesi yapılanmasını organizasyon şemasında hiyerarşik bir ilişki olmaksızın yönetim kurulu ile bağlantılı şekilde göstermektedir. Yönetim kurulu danışma komitesine emir vererek herhangi bir talimatta bulunamaz. Bu hususta danışma komitelerinde bağımsızlık esastır. İslami hükümlerin karar verme hususunda yetersiz kalması durumunda, fıkıh usulü uygulama yapılmasına karar verilmektedir. Danışma komitesi, içerisindeki şirket veya kuruluş faaliyetlerinin katılım esaslarına uygun yapıp yapılmadığına dair değerlendirmelerin olduğu bir rapor hazırlamakla yükümlüdür. Danışma komitesi üyesi, görev ve sorumluluklarını ihmal etmemek koşulu ile bir diğer şirketin veya kuruluşun danışma komitesinde yer alabilmektedir. Genel müdüre bağlı

faaliyet gösteren katılım uyum birimi vardır. Katılım uyum birimi sorumlusu, birim faaliyetlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi amacıyla gerekli önlemleri almaktadır. Ayrıca, görev ve sorumlulukları doğrultusunda yönetim kuruluna ve danışma komitesine asgari üç ayda bir raporlama yapmaktadır (Resmi Gazete, 2021).

Türkiye’de merkezi danışma kurulu Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) bünyesinde kurulmuştur. TKBB, kanunla kurulmuş, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Yönetim kurulu Türkiye’deki katılım bankalarının genel müdürlerinden oluşmaktadır. Katılım bankaları kendi bünyelerinde yönetim kuruluna bağlı danışma komitesi kurmakla sorumludurlar. Danışma komitelerinin en az üç üyeden oluşması ve üyelerin üçte ikisinin yurtiçinde yerleşik olması zorunludur (Yılmaz ve Şencal, 2022, s.60-62).

8. Değerlendirme ve Öneriler

İslami finans kuruluşlarının sayılarının artması ve ölçek olarak büyümesiyle birlikte kurumsal yönetim faaliyetleri artmıştır. Zamanla da fıkhi olarak uygun yönetim sistemleri geliştirmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, İslami ilkelere uygun yönetim sisteminin öneminin artması ve ülkelerin uygulama farklılıkları standartların oluşturmasını zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla, AAOFI ve IFSB gibi dünyada öne çıkan uluslararası kuruluşlar ortaya çıkmıştır. AAOIFI bu kapsamda, “Fikhî Gözetim Kurulları: Atanması, Yapısı ve Raporu”, “Fikhî Gözetim”, “Fikhî İç Gözetim”, “Denetim ve Yönetim Komitelerinin Kurulması”, “Fikhî Gözetim Kurullarının Bağımsızlığı” gibi kurumsal yönetim standartlarını yayımlamıştır. Benzer şekilde, IFSB, “İslami Bankalardaki Kurumsal Yönetişim İçin Rehber İlkeler (Tekafül ve Yatırım Fonları Hariç)”, “İslami Kolektif Yapılar (Islamic Collective Schemes) Yönetim İlkeleri” isimli standartları hazırlamıştır (Yıldız, 2022).

Çalışmada, İslami açıdan kurumsal yönetimin incelendiği Malezya, Pakistan, Endonezya ve Türkiye ülkelerine değinilmiştir. Endonezya da sivil toplum İslami konularda önemli bir role sahiptir. Pakistan da iç ve dış denetim ile ilgili kurumsal yapı oluşturulmuştur. Malezya ise, yönetim sistemi ile ilgili düzenlemelerde fıkhi risk yönetimi fonksiyonuna yer veren tek ülkedir. Bu ülkelerin yanı sıra, İslami finans sektörleri köklü önemli geçmişe sahip olan İran, Suudi Arabistan ve Mısır’da İslami bankacılık veya finansa ilişkin hiçbir düzenleme yer almamaktadır. Dünyada merkez bankası bünyesinde bir fıkhi danışma kurulu oluşturan ilk ülke ise Sudan’dır. (Yıldız, 2022).

Türkiye’ de İslami finans kuruluşlarının fıkhi uygunluk yönetim sisteme ilişkin uzun bir süre çalışma yapılmamıştır. Fakat 2017 yılında “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile katılım sigortacılığı sektörüne ilişkin düzenleme yapılarak önemli gelişmeler sağlanmıştır (Soysal 2019, 182). Bu yönetmelikteki Madde-9’ göre, “*Danışma komitesi üyelerinin asgari üçte ikisinin, İslami ilimler veya dengi alanlarda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması, diğer üyelerin ise katılım finans alanında lisans ya da lisansüstü derecesine sahip olmanın yanı sıra, finans alanında en az beş yıl mesleki deneyime sahip olması zorunludur.*” (Resmi Gazete, 2020). Bu madde, danışma komitesi üyelerinin tamamı için aynı kriter ve uzmanlıkların aranmadığını göstermektedir. İslami kurumsal yönetim faaliyetlerinin uluslararası standartlar ölçüsünde gerçekleştirilmesi için fıkhi konularda uzmanlığın temel kriter olarak aranması gerekmektedir. Buna ilişkin eğitimler, düzenlemeler sağlanarak gelişim desteklenebilir.

İslami kurumsal yönetim faaliyetinde öncü ülke kabul edilen Malezya’da da islam hukuku alanında uzmanlaşmamış kişiler danışma komitesinde yer almaktadır. Fakat buna bir sınırlandırma getirilmiştir. Pakistanda da komitenin üyeleri, İslam alimlerinden ve sektör uzmanlarından oluşmaktadır.

Türkiye için, AAOIFI ve IFSB’nin standart yönergeleri esas alınarak, İslami yönetime ilişkin temel yapının uluslararası finansal sisteme referans olacak seviyeye çıkarılması sağlanabilir. Ayrıca, fıkhi risk yönetim fonksiyonuna yer veren tek ülke olan Malezya gibi bir risk yönetim fonksiyonunun oluşturulması kapasitesinin genişletilmesi bakımından önemli olacaktır. Bu bilgiler ışığında, Tablo 2’de ülkelerin İslami kurumsal yönetim yapıları tespit edilmiş ve gösterilmiştir.

Tablo 2. Ülkelerin İslami Kurumsal Yönetim Yapıları

	Malezya	Endonezya	Pakistan	Türkiye
Merkezi Danışma Kurulu ve İsimleri	Var. Shariah Advisory Council (SAC)	Var. National Sharia Board (DSN)	Var. Shariah Advisory Committee (SAC)	Var. TKBB Yönetim Kurulu tarafından görevlendirilir.
Merkezi Danışma Kurulu Üye Sayısı	Sayı belirtilmemiştir.	46 üyeden oluşmaktadır	Sayı belirtilmemiştir.	7 üyeden oluşmaktadır.
Merkezi Danışma Kurulu Görev Süresi	Görev süresi belirtilmemiştir.	Görev süresi belirtilmemiştir.	Görev süresi belirtilmemiştir.	4 yıllık süre için görevlendirilir.
Fıkhi Danışma Kurulu Üye Sayısı	Asgari 5 üyeden oluşur.	Asgari 3 üyeden oluşur.	Asgari 3 üyeden oluşur.	Asgari 3 üyeden oluşur.
Fıkhi Danışma Kurulu Üyeliği İçin Yerleşik Olma Şartı	Yerleşik olma şartı bulunmamaktadır.	Yerleşik olma şartı bulunmamaktadır.	Yerleşik olma şartı bulunmamaktadır.	Üyelerinin yarısından fazlasının yurt içinde yerleşik olması gerekir.
Fıkhi Danışma Kurulu Oluşturma Zorunluluğu	Var.	Var.	Var.	Var.
Fıkhi Danışma Kurulu Üyelik Şartları	İslam hukuku âlimi üyelerden oluşur.	Genel kurul onayı ile atanır. Görevlerini yerine getirmesi için yeterli bilgiye sahip olması istenir.	İslam hukuku âlimi üyelerden oluşur.	Fıkhi eğitimleri alması ya da deneyim sahibi olması kriterleri aranır.
Fıkhi Danışma Kurulu Toplanma Sıklığı	Ayda en az 2 kez toplanır.	Ayda 1 kez toplanır.	Yılda en az 2 kez toplanır.	Yılda en az 1 kez toplanır.
Fıkhi Uyum Fonksiyonu	Var.	Var.	Var.	Var.
Fıkhi Uyumsuzlukların Giderilmemesi Durumunda Yaptırım	Para cezası ve hapis cezası verilir.	Herhangi bir yaptırım yoktur.	Herhangi bir yaptırım yoktur.	Herhangi bir yaptırım yoktur.
Fıkhi Dış Denetim Fonksiyonu	Dış denetim fonksiyonu var ama zorunlu değildir.	Fıkhi dış denetim fonksiyonu yoktur.	Fıkhi dış denetim fonksiyonu vardır ve zorunludur.	Fıkhi dış denetim fonksiyonu yoktur.

Fıkhi İç Denetim Fonksiyonu	Fıkhi iç denetim fonksiyonu vardır.	Fıkhi iç denetim fonksiyonu vardır.	Fıkhi iç denetim fonksiyonu vardır.	Fıkhi iç denetim fonksiyonu vardır.
Fıkhi Risk Yönetimi Fonksiyonu	Sadece Malezya’da vardır.	Bulunmamaktadır.	Bulunmamaktadır.	Bulunmamaktadır.
Ürün Geliştirme Fonksiyonu	Bulunmamaktadır.	Bulunmamaktadır.	Sadece Pakistan’da vardır.	Bulunmamaktadır.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

9. Sonuç

İslami açıdan kurumsal yönetim yürütülen faaliyetlerin İslam hukukuna uygun olmasını öngörerek, İslami şartlara uygun hareket etmeyi esas almaktadır. Kurumsal yönetimin İslami açıdan iki temel görevi bulunmaktadır. Birincisi, yapılan faaliyetlerin İslam hukuku çerçevesinde değerlendirilmesidir. İkincisi ise, kurumsal yönetimde güvenilirliği ve şeffaflığı sağlamaktır. Etkin bir İslami kurumsal yönetim ancak bu şekilde mümkün olabilmektedir.

Bir İslami finans kuruluşunun varlığını devam ettirebilmesi ve büyümesi için güven teşkil etmesi önem arz etmektedir. Aynı zamanda, bütün faaliyetlerinin fıkhi ilke ve kurallara uygun olması, sosyal sorumluluk bilinci ile yaklaşılması gerekmektedir. Kurumsal yönetimin unsurları bakımından İslami finans kuruluşunun diğer finans kuruluşlarından temel farkı fıkhi danışma kurulunun olmasıdır. Bu danışma kurulları, İslami finans kuruluşlarının faaliyetlerinin fikhî kurallara uygunluklarının gözetim ve denetimini yapmak amacıyla oluşturulmuş yapılardır.

Merkezi danışma kurulları ise, İslami finans ile ilgili uyuşmazlıkları çözmek, fetvalar yayımlamak ve bu fetvalara uyumun olup olmadığını denetlemektedir. İslami kurumsal yönetim yaklaşımları; İslami paydaş yaklaşımı ve Tevhid-Şura yaklaşımı olarak açıklanmıştır. Bu yaklaşımlar yönetimin işleyişi, faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından temel yaklaşım metodu olarak kabul edilmektedir. İslami paydaş yaklaşımında, kurumsal yönetimin değer odaklı olması teşvik edilmektedir. Aynı zamanda, tüm paydaşlar için adalet ve eşitlik ilkesi esas alınmaktadır. Tevhid-Şura yaklaşımı ise, kurumsal yönetimin temelini oluşturmaktadır. Fıkhi ilke ve kurallara uygunluk yönetim faaliyetlerinde birincil koşuldur. Bu esaslar doğrultusunda kurumsal yönetim ilkesi benimsenmekte ve yaklaşımları bu doğrultuda olmaktadır. İslami açıdan kurumsal yönetim, Şer’i yönetim sistemi olarak da ifade edilmektedir. Şer’i yönetim, içerisinde çeşitli riskleri barındırmaktadır.

İslami kurumsal yönetime ilişkin yol gösterici ilkeleri barındıran IFSB standardında şer’i risk, operasyonel bir risk olarak tanımlanmıştır. Bu riskin kapsamı, şer’i kurallara uymama ya da İslam hukukuna aykırı davranma şeklinde ifade edilmektedir. Şer’i danışma kurulları, yürütülen faaliyetlerin İslam hukukuna uygun bir şekilde yürütülmesini sağlayan en yetkili birimdir. Danışma kurulları, uluslararası standartlar olan AAOIFI ve IFSB’de benzer tanımlarla açıklanmıştır. Sigorta sektöründeki uluslararası mevcut standart ise, Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği (IAIS)’nin açıkladığı Temel Sigortacılık İlkeleri (Insurance Core Principles – ICP) dir. Buna ilişkin olarak ICP-7 standardı kurumsal yönetime ilişkin ilkelerin yer aldığı standarttır. Sigorta sektörünün kurumsal organizasyon yapısı bu standartta açıklanmıştır.

Çalışmada, AAOIFI, IFSB, ICP-7 standartları incenerek, ülkelerin İslami açıdan kurumsal yönetim faaliyetleri değerlendirilmiştir. İncelenen ülkelerin Türkiye ile karşılaştırması yapılmış ve Türkiye’nin diğer ülkeler ve kurumlar nezdindeki durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Güçlü ve Kılıç (2020), yaptıkları çalışmada İslami finans alanındaki gelişmeleri inceleyerek AAOIFI ve IFSB standardının önemini ve ihtiyacını vurgulamıştır. Benzer şekilde, Türkiye’de kurumsal yönetimin AAOIFI ve IFSB ‘nin standart yönergeleri esas alınarak bir üst seviyeye çıkarılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz ve Şencal (2022) yaptıkları çalışmada, danışma kurullarının merkezi olarak yapılandırılması sırasında Müslüman ülkelerin birbirleriyle olan

ilişkilerinin belirleyici bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada, Malezya, Endonezya, Pakistan gibi ülkelerin islami kurumsal yönetim sistemlerinin gelişmiş olduğu sonucuna varılmıştır. Hamza (2013) yaptığı çalışmada, Malezya örneğini göz önünde bulundurarak şer'i yönetim ile ilgili katkılar sunmuştur. Malezya risk yönetim fonksiyonuna yer veren tek ülkedir. Bu nedenle, Türkiye'deki model için bir İslami risk yönetim fonksiyonunun oluşturulması olası sorunlara büyük kolaylık sağlayacaktır. Bu hususta risk yönetim fonksiyonu ve görevlerinin yer aldığı münhasıran bir mevzuat düzenlemesi yapılması elzem olarak görülmektedir. Ayrıca referans kabul edilen AAOIFI ve IFSB standartlarının Türkçeye çevrilerek uygulamada önünün açılması gerekmektedir. Şirkette kurumsal yönetimin etkin işleyebilmesi için bu önerilerin hayata geçirilmesi ile sektöre büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- AAOIFI. *Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions(AAOIFI)*. 2022. <https://aaoifi.com/announcement/aaoifi-makes-all-its-standards-accessible-on-its-website-on-a-complimentary-basis/?lang=en#:~:text=As%20a%20leading%20standard%2Dsetter,for%20the%20international%20Islamic%20finance> (Erişim Tarihi: 8 Aralık 2022).
- AAOIFI. «Faizsiz Finans Standartları.» *Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu*. 2015.
- Ağkan, Faruk. «AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği.» *Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University*. Cilt 6. no. 2. 2018. 235-245.
- Ayub, Muhammed. *Understanding Islamic Finance*. 2007.
- Chapra, M.Umer, ve Habib Ahmed. «Corporate Governance in Islamic Financial Institutions, Islamic Development Bank.» *Islamic Research and Training Institute, Periodical Document*. 2002.
- Chapra, Umer, ve Habib Ahmed. *Corporate Governance in Islamic Financial Institutions*. Islamic Development Bank, 2002.
- Çetin, Abdurrahman. «Bankacılık Kanunu ve AAOIFI Kurallarına Göre Finansal Raporların Karşılaştırılması Ve Katılım Bankacılığı Mevzuat Önerisi.» *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*. Cilt 2. no. 1. 2020. 73-99.
- Resmi Gazete. *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge*. 2021. (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2022)
- Resmi Gazete. «Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık Ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik.» 2020. (Erişim Tarihi: 8 Kasım 2022)
- Grais, Wafik, ve Matteo Pellegrini. «Corporate Governance and Shari'ah Compliance in Institutions Offering Islamic Financial Services.» *World Bank Policy Research Working Paper*. 2006.
- Güçlü, Fatih, ve Metin Kılıç. «İslami Finansın Dünyadaki Gelişimi ve İslami Finansa Yön Veren Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir İnceleme.» *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. Cilt 16. no. 1. 2020. 75-91.
- Güney, Necmeddin. «İslami Finansa Şer'i Yönetim Uygulamaları ve Konuyla İlgili Tartışmalara Genel Bir Bakış.» *Türkiye İslam İktisatı Dergisi*. Cilt 2. no. 2. 2015. 45-69.
- Hamid, Azmi Abd., ve Mohd Nizal Haniff. «The Comparison of the Characteristics of the Anglo- Saxon Governance Model and the Islamic Governance of IFIs.» *Malaysian Accounting Review*,. Cilt 10. no. 2. 2011. 1-12.
- Hamza, Hichem. «Sharia governance in Islamicbanks: effectiveness andsupervision model.» *International Journal of Islamic andMiddle Eastern Finance and Management*. Cilt 6. no. 3. 2013. 226-237.

- Hasan, Zulkifli. «. In Search of the Perceptions of the Shari'ah scholars on Shari'ah Governance System.» *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*. Cilt 7. no. 1. 2014. 22-36.
- Hasan, Zulkifli. «Corporate Governance: Western and Islamic Perspectives.» *International Review of Business Research Papers*. Cilt 5. no. 1. 2009. 277-293.
- Huse, Morten. «Corporate Governance: Understanding Important Contingencies.» *Corporate Ownership & Control*. 2005. 41-50.
- IAIS. «International Association of Insurance Supervisors (IAIS).» 2019, 50-73.
- IFSB. 2009. <https://www.ifsb.org/published.php>. (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2022)
- IFSB. 2022. <https://www.ifsb.org/orgchart.php> (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022).
- IFSB-1. «Guiding Principles of Risk Management for Institutions (Other than Insurance Institutions) Offering Only Islamic Financial Services.» 2002.
- IFSB-10. *Islamic Financial Services Board (IFSB)*. 2022. <https://www.ifsb.org/published.php> (Erişim Tarihi: 8 Aralık 2022).
- IFSB-4. «Disclosures to Promote Transparency and Market Discipline for Institutions Offering Islamic Financial Services.» 2007.
- Müsteşarlığı, T.C. Hazine. Faaliyet Raporu, 2017.
- SGF. «Shariah Governance Framework for Islamic Financial Institutions.» 2010.
- Soysal, Bilal. «İslami Finans Kuruluşlarında Fıkhi Uygunluk Yönetimi.» *Yüksek Lisans Tezi*. 2019.
- Sönmez, Melih, ve Suat Yıldırım. «"A Theoretical Aspect on Corporate Governance and Its Fundamental Problems: Is It a Cure or Another Problem in the Financial Markets?"» *Journal of Business Law and Ethics*. no. 3. 2015. 20-35.
- Şağbaşı, Lale. «İslami Finans Kurumlarında İslami Danışma Kurulları: Türkiye İçin Model Önerisi.» *Doktora Tezi*. 2016.
- TKBB. «Katılım Bankacılığı Strateji Güncelleme Raporu .» 2021.
- Yıldız, Seracettin. «Fıkhi Yönetişim Esasları.» *Katılım Genç Gelişim Ders Özetleri*. 2022.
- Yılmaz, Hakan Safa, ve Harun Şencal. «İslam Politik Ekonomisi Açısından Merkezi Fetva Kurullarının Yapısına Dair Bir Değerlendirme.» *Journal of Islamic Economics*. 2022. 47-66.